

Слободно Тржиште и Задружно Решење

Слободно Тржиште је исход дуговековног економског преображаја човечанства. Установа приватне својине, трговачка делатност у циљу размене добара и услуга и новац су неопходни услови и темељи за постојање економских слобода и Слободног Тржишта. Упоредо са вишевековном изградњом темеља и институција слободног тржишта, присутна је у мисли и пракси свих народа и отпор према наведеним темељима економских слобода у облику негирања трговине, приватне својине и новца као неетичких појава друштва које треба у име правде и човечности укинути, и завести режим колективне својине који је по присталицама комунизма и анархизма не само једино моралан, него и ефикаснији од система тржишне размене засноване на приватном власништву, робноновчаној привреди и стабилном правном систему. Укидање приватне својине и Слободног Тржишта је заједнички програм свих школа и покрета комунизма, социјализма и анархизма.

Постоје и многи покрети и школе у економији и друштвеним наукама, које признају приватну својину, новац и трговину као нешто неопходно или макар као нешто што треба толерисати као мање зло, али све негативне последице на друштво услед тржишне размене и приватне својине треба да решава Држава прерасподелом прихода. То су економске школе и економско-политички системи Етатизма, односно државног интервенционизма у економији, које су старе колико и држава. Систем Слободног Тржишта који је познатији под именом Капитализам је делом резултат економског развоја, подстакнутог развојем науке и технике, а делом и резултат државне интервенције и протекционизма, мада економски либерали тврде да је капитализам искључиво резултат еволуције привредног система ослобађањем од економски спутавања еснафске привреде и државноинтервенционистичке економске политике меркантилизма, раста слободне трговине у 19. веку и политичких слобода у оквиру владавине закона.

Слободно Тржиште, Слободна Трговина и политички либерализам се узимају као услови за економски напредак земаља држава и појединаца према манчестерској либералној школи економије, чији су утемељивачи француски економисти-физиократи, шкотски економиста и философ-секулариста Дејвид Хјум и економиста Адам Смит, а истакнути представници енглески борци за слободну трговину током 19. века Ричард Кобден и Џон Брајт, који су били и симпатизери задругарства рочделских Задружних Пионира, оснивача прве успешне потрошачке задруге.

У Немачкој истакнути либерали манчестерске школе су били задружни делатници Херман Шулце Делич и Еуген Рихтер, противници Бизмаркове и Ласалове државно-интервенционистичке школе и праксе познате као држава благостања, која је програм државне редистрибуције добара који ограничава економске слободе и приватну својину у име социјалне правде.

Модерно задругарство, тј задругарство засновано на општеприхваћеним задружним принципима, који су утемељени у рочделском покрету Задружних Пионира, и изложени од стране Међународног Задружног Савеза, је средство за отклањање или ублажавање свих неприлика које се јављају у оквиру система приватне својине и Слободног Тржишта.

У доба почетка модерног задругарства задругарство је била веома поштовано као идеја и пракса, о чему сведочи и чињеница да је имало присталица и међу манчестерским либералима.

Са надирањем државно-интервенционистичких политика као што су: Бизмаркова и Ласалова држава благостања и на њој утемељена школа немачког катедарског социјализма, марксизам, колективистички анархизам, анархосиндикализам и реформистичка социјалдемократија, потискује се, у економској и друштвеној мисли, задругарство као једино релано решење економских и друштвених сукоба у тржишној либералној привреди и замењује се разним теоријама Колективизма и Етатизма. Комунистички и етатистички мислиоци су у задругарству или видели средство за остваривање Социјализма и Комунизма или су га потцењивали у односу на Етатизам и Државни социјализам. Са друге стране многи либерали су потцењивали задругарство сматрајући га обликом социјализма или средством за остављавање социјалистички планова.

У оквиру европске задружне праксе и мисли, када се покрет потрошачког задругарства почео да шири и Енглеске у друге европске земље и да економски напредује, у Француској је под вођством француског економисте и протестантског социјалисте и задружног мислиоца и делатника Шарла Жида (1847-1932), осмишљена економска школа и доктрина задругарства позната као Нимска Задружна Школа или Кооперативизам. Рочделски Задружни Пионири су оснивањем потрошачке задруге у Рочделу 1844., зацртали и пружање производње намирница од стране потрошачке задруге. Шарл Жид је преузео и развио ову замисао Рочделских пионира. По Жиду, задружни, кооперативистички програм има за циљеве:

1) Груписати међу собом задруге, одвојити од њихових зарада највећи могући део за оснивање моћних продавница на великој и извршавати куповине на велико.

2) Са тако створеним капиталима латити се непосредне производње свега што је потребно задругарима, отварајући месарнице, млинове, радионице чоје и готових одела, фабрике обућа, шешира, сапун, двопека, хартије.

3) Најзад, у мање-више даљој будућности, стећи имања и фарме и производити непосредно на својој земљи пшеницу, вино, уље, месо, млеко, масло, живину, јаја, поврће, воће и др.

Или у три речено: у првој победничкој етапи освојити трговачку индустрију; у другој етапи освојити фабричку индустрију; најзад у трећој етапи, освојити пољопривредну индустрију - све би то требало да буде задружни програм задругарства сваке земље.

(Шарл Жид, *Le Cooperatisme*, цитирано према: Громослав Младенац, *Историја задружних доктрина*, Београд, 1935.)

Програм кооперативизма, који је сажето изложио Шарл Жид је програм неутралног реформистичког задругарства, који у средиште пажње ставља, не класе или поједине слојеве, него потрошача, а потрошачи припадају свим друштвеним класама и слојевима. Идеал кооперативистичких аутора је преузимање привредне делатности од стране потрошачких задруга и њихових савеза, што се може протумачити и као остварење тзв „задружног социјализма”.

Кооперативизам Немске задружне школе одбацује, дакле, револуцију и насилни комунизам. Кооперативисти се залажу и за политичку и верску неутралност задругарства (што значи да је чланство у задрузи отворено без обзира на политичка припадност и веру задругара) тј отворено чланство, што је уграђено и у међународне задружне принципе. Остварењу задружног економског поретка је процес у оквиру тржишне привреде, а не дело револуционарног насиља. Кооперативизам не захтева укидање приватне својине, новца и тржишта.

По томе се кооперативизам разликује од комунистичког програма насилне колективизације и етатизације. Задругарство је покрет добровољно удружених, а економски слабих, немоћних људи. Комунизам, заснован на марксизму или неком другом облику колективизма, етатизма и друштвеног конструктивизма је покрет свеопште економског и друштвеног разарања. Резултати комунизма, у економији, су поразни по основни економски опстанак друштва.

Етатизам је присилно привидно решење социјалних проблема, путем државне прерасподеле добара, привидно јер је недобровољно. Резултати Етатизма левице и деснице су поразни по економски напредак друштва. Привремени успеси програма левог и десног етатизма у 19. и 20. веку су пролазна појава у економском животу и увод у стагнацију економије, а често и назадовање. Остаје само да се нађе однос између Слобоног Тржишта и Задружног Решења.

Ако се Кооперативизам Немске Школе и слични покрети и школе у задругарству узму као алтернатива насилном Колективизму и реформистичком Етатизму, онда такав програм има несумњива преимућства у односу на праксу Колективизма реалног совјетског социјализма с једне стране, и италијанског корпоративиза, социјалдемократске државе благостања и сличних етатистичких шема регулације економије, са друге стране.

Постојање Слободног Избора за ступање у задруге је основно преимућство Задружног Програм тј Кооперативизма, у односу на Комунизам и Етатизам, а који се намећу било насиљем спроведеним револуцијом, као у Комунизму, било насиљем спроведеним преко законодавства и демократије, у моделима левог и десног Етатизма, односно етатистичке социјалдемократије.

Нимаска школа, несумњиво либерална, економски слободарска, у односу на Комунизам и сваки леви или десни Етатизам се ипак залагала за тзв „правичну цену” што је сврстава, у односу на питање формирања цена, у табор заједно са доктринама еснафског социјализма и корпоративизма, односно у школе које се залажу за регулисање цена ван понуде и потражње на тржишту.

Зато је програм Немске Школе непотпуно Задружно Решење.

Кооперативистички Програм Немске Школе, ако би се икада и оставриле напредне фазе његовог остварења, тј прузимање индустрије и пољопривреде од стране потрошачких задруга, односно њихових савеза, а уз истовремени захтев за тзв „праведном ценом” не би могао рачунати на успех, пошто је и нетржишна регулација цена, а одржавање тзв „праведне цене” је један од облика те регулације, била узрок економског неуспеха интервенционистичких социјалдемократских програма левог и десног Етатизма. Укидање контроле цена, како економска пракса у свету показује, је битан услов за почетак привредног раста.

Објашњење штетности свих облика контроле цена су дали економисти либералне школе који су одбацили радну теорију вредности коју су засновали Адам Смит и Давид Рикардо, а Карл Маркс и његови следбеници су је искористили за пропаганду нужности Комунизма и Етатизма. Либерални економисти тзв. аустријске економске школе су прихватили субјективну теорију вредности и утврдили значај тржишног формирања цена за привредни развој као и потребу одсуства државне или корпоративне еснафске контроле цена.

Слободарско Задругарство је Задружно Решење за положај економски слабих и немоћних, у оквир економије Слободног Тржишта, која се најчешће назива именом: либерални капитализам. Програм Слободарског Задругарства је програм прве етапе програма Кооперативизма, тј преузимање трговине у руке потрошачких задруга и њихових савеза.

Програм Слободарског Задругарства подразумева коегзистенцију постојећег приватног сектора и задружног сектора економије у оквиру капиталистичког система. Слободарско Задругарство не тражи регулацију цена, макар из кроз прописивање „праведне цене”, нити привилегије од државе.

Оно што је потребно за остварење задружног програма Слободарског Задругарства је либерално задружно законодавство, оно које штити задружни идентитет задругарства и омогућава економске слободе за задруге.

Слободарски Задружни Програм, односно Либертеријански Кооперативизам обухвата и прву и другу и трећу етапу програма Нимске школе Кооперативизама, уз одбацивање идеје „праведне цене” и утописког реформизма потпуне замене приватног сектора економије задружним сектором. Програм Слободарског Задругарства подразумева да постоји тржишно формирање цена понудом и потражњом, тј цене се формирају на Слободном Тржишту а не на Етатизмом ограниченом тржишту. Замена постојећег капиталистичког система Задружним Поредком је максималистички циљ Кооперативизма Нимске Школе, док је коегзистенција и по могућству друштвена симбиоза задружног и приватног сектора економије циљ Слободарског задругарства.

Остварење друге и треће етапе Нимског Задружног Програма је могуће само ако постојеће задруге, под тржишним условима остварују такве акумулације капитала да те етапе задружног програма могу остварити. А велике акумулације капитала су могуће само ако купци имају тражњу за услугама задруга, и поверење да ће њихове потребе бити задовољене чланством у потрошачкој задрузи. У стварности, ма како потрошачке задруге биле успешне у остваривању, друге и треће етапе Нимског задружног програма, оне неће моћи да потисну приватни сектор из трговине, индустрије и пољопривреде, пошто за многе делатности приватни сектор има много већу способност акумулације капитала за инвестиције.

Значај Нимске Школе тј Кооперативизма је у истицању Слободе Избора за опредељивање за задругарство и услед тога одбацивање револуције и насиља као средства друштвеног и економског преображаја. Нимска Школа је утемељила задружни економски програм, који, ако и не може да постане глобално, маскимално решење у смислу замене приватног сектора задружним ситемом, ипак даје осмишљавање и смернице економске акције за изградњу алтернативног кооперативистичког, задружног сектора у оквиру тржишне привреде.

Слободарско Задругарство је Кооперативизам усмерен на стварање алтернативних сектора економије у области трговине производње, кредита и услуга, у оквиру слободне тржишне привреде и уз приватни сектор привреде. Задружни савези задруга у наведеним областима, за разлику од предузећа приватног сектора међусобно сарађују на задружним принципима, у оквиру тржишних правила и изложени су конкуренцији предузећа приватног сектора у одговарајућим областима економије.

Слободарско Задругарство је Задружно Решење које подразумева симбиозу Слободног Тржишта и Задругарства.

Постојање, и успешан рад и добри економски резултати, јаким алтернативних сектора економије у земљама глобалног Запада, са слободном тржишном привредом и са јаким приватним сектором, као што су задружни системи у италијанској провинцији Емилија-Ромања, или у Задружне Корпорације Мондартон у Баскији-Шпанија, и са том корпорацијом повезаног задружног трговинског ланца Ероски, као и солидних савеза потрошачких, кредитних, производних, пољопривредних и других задруга у Великој Британији, Немачкој, Француској, Швајцарској, Данској и Шведској сведочи о могућности и практичној делотворности једне такве симбиозе.

Слободарско Задругарство је реформистичко Задружно Решење, у оквиру система тржишне економије за све економски слабе и немоћне и у Србији и широм света.

Објавио Жељко Симовић